

**РЕЦЕНЗІЯ НА КНИГУ:
ДОСЛІДНИКИ ІСТОРІЇ ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ: БІОБІБЛІОГРАФІЧНИЙ ДОВІДНИК /
УПОРЯДНИК: ІГОР ЛИМАН. – КИЇВ, 2013. – ТОМ 1. – 2013. – 382 с.**

Віталій Андреев

Херсонський державний університет
Україна, 73000, м. Херсон, вул. Університетська, 27
e-mail: avnskif@yandex.ru

Автором ідеї, натхненником і керівником наукового проекту «Дослідники історії Південної України: біобібліографічний довідник» став відомий український історик, дослідник Південної України, професор І. Лиман. Його однойменна книга побачила світ у 2013 р. та стала логічним продовженням роботи «Наукова школа професора А.В. Бойка: персоналії та доробок» (Запоріжжя, 2011). Крім того, дане дослідження є «першою ластівкою» у саморефлексії дослідників історії українського Півдня, намагання осмислити стан вивчення південноукраїнської проблематики, концептуальному баченні історії регіону. І це не дивно, адже Ігор Ігорович, на мій погляд, є одним з найкращих і найуспішніших учнів Анатолія Васильовича Бойка як засновника «наукової школи дослідників історії Південної України XVIII-XX ст.».

У вітчизняній історичній науці чимдалі то більше зростає інтерес до проблем регіональної історії. Така історіографічна ситуація не дивує і продиктована тим, що для України є доволі характерним широке регіональне розмаїття. Осмислення загальноукраїнського історичного процесу навряд чи можливе без урахування цього важливого факту. Таким чином, нагальною потребою сучасного наукового повсякдення є вивчення своєрідності всіх регіонів України, їх історії, культури, самосвідомості, економічного та суспільного розвитку, адже усі ці особливості формувалися протягом багатьох століть і даються взнаки й сьогодні. Південна Україна не стала тут винятком.

Дослідження Півдня є актуальним не тільки з огляду на те, що це один із найбільших історико-географічних регіонів нашої батьківщини, а й тому, що саме ці території, як відзначав ще М. Грушевський, стали ареною зустрічі та боротьби світових культур на теренах України [1, с. 61]. Отже не дивно, що чи не найбільше уваги сучасних українських учених-гуманітаріїв, судячи з

тематики дисертацій захищених у роки незалежності України, присвячено саме Південній Україні [2, с. 3].

Утім, на думку І. Лимана, незважаючи на актуальність «південної проблематики» у сучасній українській гуманітаристиці та «тотального вивчення історії Південної України», на заваді консолідації зусиль науковців стоїть їх певна вузькотематична ізоляваність. Так, уявлення про історіографію історії Південної України у більшості дослідників обмежується знанням історії обраної і, як правило, вузької наукової теми (переважно дисертаційної) та тим доволі випадковим набором науковців, що зустрічаються на конференціях, круглих столах, семінарах тощо [2, с. 3].

Таким чином, завдання проекту автор вбачає у формуванні узагальнювальної картини стану вивчення історії Південної України, популяризації напрацювань науковців, що займалися цим регіоном, створенні можливостей для кожного дослідника, який звертатиметься до окремих аспектів історії Півдня, вільніше орієнтуватись у тематиці попередників. Крім того, він цілком слушно сподівається на те, що реалізація проекту буде сприяти контактам між діючими науковцями, формуванню інформаційної платформи, яка може прислужитися консолідації та координації зусиль і окремих дослідників, і інституцій з вивчення минувшини Південної України [2, с. 16].

Автору проекту вдалося сформувати базу даних, що включає біобібліографії кількох сотень дослідників. Так, до першого тому видання увійшли біобібліографії 136 науковців. Серед них 21 доктор наук, 1 доктор філософії (Ph.D.), 114 кандидатів наук. Щодо гендерного представництва, серед науковців, інформація про яких увійшла до цього видання, 72 жінки та 64 чоловіки [2, с. 3].

Проте, до тому не потрапила ціла низка бібліографій тих дослідників, а серед них чимало поважних науковців, які «працюва-

ли або (та) працюють у царині вивчення минулого Південної України» та захистили дисертації не з історії регіону, або ж і взагалі не мають наукових ступенів. Але Ігор Ігоревич запевняє нас у вступі до видання, що всі ці дослідники у подальшому не опиняться «за бортом» і відсутні персоналії будуть представлені у наступних томах [2, с. 19-20].

Цікаві і перспективи проекту, окреслені його автором. Так, його важливою складовою стало розміщення повної електронної версії книги на кількох ресурсах Інтернету для якомога ширшого безкоштовного доступу. А сайт Науково-дослідного Інституту історичної урбаністики (<http://ri-urbanhistory.org.ua>), де раніше були розміщені запрошення науковців до участі у проекті й анкета, став платформою для його розгортання. Також, на думку І. Лимана, надзвичайно важливим для розвитку проекту може бути акумулювання на Інтернет-ресурсі не тільки біобібліографій, а й повнотекстових електронних версій праць з історії Півдня [2, с. 17-18].

Заслуговує на увагу прагнення автора до розширення хронологічних рамок проекту, що пропонує, розпочавши з досліджень, присвячених історії Південної України XVIII-XIX ст., у подальшому «спуститися нижче по хронології», розширивши часові межі за рахунок біобібліографій, що стосуються більш ранніх етапів історії регіону та його складових [2, с. 20].

Надзвичайно важливим, на мій погляд, є спроба І. Лимана (перша у сучасній історіографії) концептуального розуміння історії Південної України. У вступній статті він висловлює припущення, що історична концепція В. Петрова (теорія епох)¹ може бути

¹ Епоха – певна складова історичного процесу, котра усвідомлюється як структурна цілісність для якої характерні: наявність панівної ідеології, сталого співвідношення певних взаємозумовлених форм господарства, суспільних інститутів і культурних феноменів. В. Петров розумів історію як процес буття та зміни відмінних самодостатніх епох, кожній з яких притаманна своя спільність, відмінна від спільності іншої епохи. Історія є дискретною, перервною, у ній присутні міжепохальні «злами». Перехід від однієї епохи до іншої через злами означає, що поруч з процесами знищення, відтискування, переселення, міграції мали місце також процес дифузії, деформації, успадкування, засвоєння. Також важливими факторами трансформацій є і зовнішні впливи – експансія, війни, катастрофи, знищення, культурні й економічні відносини та впливи, природний фактор тощо. Хоча концепція В. Петрова мала самостійний і новаторський характер, виявляється найбільша її подібність до теорій лока-

прикладена і до історії Південної України. Так, читаємо: «Відповідна концепція певною мірою може бути прикладена і до земель Південної України. І тоді можна говорити про те, що історія регіону насправді була історією зміни – самодостатніх епох, що заступали одна одну, часто протистаючи одна одній. У цьому контексті події того самого XVIII ст. можуть сприйматись як прояви зміщення, розриву, – переборювання, – протиставлення, зламу між епохами в історії регіону. Прояви такого розриву, перерваності традицій можна знайти чи не в кожному аспекті історії Півдня відповідного періоду. Скажімо, якщо звернутись до ...питання про наявність міської традиції у регіоні, то досить промовистим є спостереження В.М. Константінової: після падіння Нової Січі міста Півдня – засновувалися та розвивалися скоріше всупереч, аніж у продовження старих місцевих (передусім козацьких) традицій. Вони були продуктом і в той же час чинником імперської експансії на землі Півдня» [2, с. 20].

Утім, на мій погляд, дана спроба є надзвичайно скромною й тут залишається лише сподіватись, що згодом у дослідників Півдня, і, зокрема, у професора І. Лимана, визріє обґрунтована, завершена концепція історії регіону. Наслідком цього має постати синтетична історія Південної України, а першим кроком до цього є книга «Дослідники історії Південної України: біобібліографічний довідник».

Наприкінці зазначу, погодившись з І. Лиманом, що повномасштабна реалізація проекту є вкрай важливою для згуртування дослідників Південної України, інтенсифікації розгортання студій з історії регіону, адже вони спрямовані не тільки на розширення можливостей для вільнішої орієнтації у чи не безмежному морі публікацій, що так чи інакше стосуються минувшини Південної України, але й на сприяння спілкуванню науковців, розширенню їхніх ме-

льних цивілізацій О. Шпенглера й А. Дж. Тойнбі. Також у «теорії епох» В. Петрова, як й інших визначних мислителів – його сучасників («культурно-історичні типи» М. Хвильового (1926), «теорія культурно-історичних епох» Д. Чижевського (1948)), простежується вираження національної ідентифікації, звернення до духовної культури українського народу. Підходи В. Петрова виявляють певну відповідність і з синергетичною парадигмою осмислення історичного процесу, вони суголосні з новітніми науковими теоріями та набагато випередили свій час.

режевих зв'язків. Отже, будемо сподіватися на продовження цього видання та виходу у світ наступного тому «Дослідники історії Південної України: біобібліографічний довідник».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грушевський М.С. Степ і море в історії України // Український історик. – 1991-1992. – Т. 28-29.
2. Лиман І. Проект «Дослідники історії Південної України: біобібліографічний довідник» / Ігор Лиман // Дослідники історії Південної України: біобібліографічний довідник / Упорядник: І. Лиман. – К., 2013. – Т. 1. – 2013. – С. 3-21.

Надійшла до редакції 11.05.2016 р.